

KONKURS Z JĘZYKA POLSKIEGO
DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2025/2026

I. CELE KONKURSU

1. Poszerzanie zakresu wiedzy uczniów szkoły podstawowej w obszarze języka polskiego, literatury i dziedzin pokrewnych, niezbędne do pogłębionej analizy oraz interpretacji tekstów kultury.
2. Dostrzeganie wartości estetycznych literatury i języka polskiego; rozumienie zróżnicowania sposobu mówienia o świecie w różnych rodzajach i gatunkach literackich.
3. Pogłębiona charakterystyka pojęć nazywających relacje międzyludzkie oraz towarzyszące im emocje; dostrzeganie uniwersalności tych motywów w tekstach kultury.
4. Zwrócenie uwagi na potrzebę refleksji egzystencjalnej w zakresie aksjologii, etyki, kształtowania tożsamości indywidualnej, grupowej, społecznej, narodowej, ponadnarodowej; kształtowanie kompetencji humanistycznych, szczególnie umiejętności zadawania pytań oraz poszukiwania odpowiedzi na pytanie o sens ludzkiego życia i relacji międzyludzkich; kształtowanie świadomości istnienia zarówno uniwersalnych, jak i partykularnych wartości kulturowych oraz sposobów postrzegania świata i człowieka.
5. Inspirowanie do samodzielnej, kreatywnej, pogłębionej interpretacji tekstów literackich i tekstów kultury oraz do merytorycznego i erudycyjnego argumentowania własnych opinii na podstawie uzasadnionych przesłanek.
6. Rozwijanie umiejętności uważnej i kompetentnej lektury oraz sprawnego posługiwania się językiem w wypowiedzi pisemnej. Podnoszenie poziomu wiedzy o języku jako narzędziu komunikacji społecznej oraz literackiej.
7. Pogłębianie umiejętności samodzielnego i dojrzałego odbioru tekstów kultury wysokiej oraz kultury popularnej i tekstów publicystyczno - dziennikarskich.
8. Doskonalenie umiejętności wykorzystania wiedzy o języku, literaturze i kulturze w praktyce.
9. Kształtowanie postawy humanisty, wrażliwego estetycznie odbiorcy dzieł kultury, rozumiejącego siebie, innych ludzi oraz relacje międzyludzkie.
10. Promowanie poszerzania zainteresowań humanistycznych i wybitnych uzdolnień młodzieży w zakresie uczestnictwa w kulturze oraz w erudycyjnym posługiwaniu się językiem polskim.
11. Rozwijanie i doskonalenie kompetencji uczestniczenia w kulturze lokalnej, polskiej, europejskiej i światowej.

II. ZAKRES WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI WYMAGANY NA WSZYSTKICH ETAPACH KONKURSU

Uczestnicy konkursu powinni wykazać się wiedzą i umiejętnościami obejmującymi i poszerzającymi treści podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w części dotyczącej przedmiotu język polski, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. Tekst rozporządzenia dostępny po linkiem:

<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/podstawa-programowa/>

Od ucznia wymaga się znajomości **lektur obowiązkowych** z podstawy programowej (poznawanych w całości oraz we fragmentach) i tekstów kultury zawartych w wykazie dołączonym do programu konkursu, wraz z niezbędnymi dla interpretacji kontekstami biograficznymi, historycznymi, teoretycznoliterackimi, społecznymi, kulturowymi. Uczeń powinien sprawnie operować słownictwem z wyżej wspomnianych kręgów tematycznych.

Na wszystkich etapach konkursu uczeń powinien wykazać się wiedzą i umiejętnościami z zakresu:

- kompetencji czytelniczych; rozumienia treści i rozpoznawania struktury tekstu; rozpoznawania różnych funkcji języka, odbioru znaczeń metaforycznych;
- pogłębionej analizy oraz interpretacji tekstów kultury;
- precyzyjnego, rzeczowego, merytorycznego i poprawnego językowo formułowania wypowiedzi pisemnych, budowania spójnych i logicznych odpowiedzi, adekwatnych do poleceń;
- formułowania pogłębionych oraz uzasadnionych opinii i komentarzy, potwierdzających bardzo dobrą znajomość oraz zrozumienie analizowanych tekstów kultury;
- uwzględniania w analizie specyfiki tekstów kultury; posiadania wiedzy teoretycznej na temat różnych rodzajów sztuki: literatury, filmu, teatru, muzyki, sztuk plastycznych; znajomości cech tekstów publicystyczno – dziennikarskich;
- podejmowania erudycyjnego dyskursu porównawczego, rozpoznawania oraz reinterpretowania motywów i aluzji kulturowych; odkrywania elementów dialogu między tekstami kultury, rozumienia zjawiska i funkcji intertekstualności;
- rozpoznawania cech rodzajów i gatunków literackich; wskazywania przykładów mieszania gatunków oraz wyjaśniania sensu takich działań artystycznych w literaturze dawnej i współczesnej;
- merytorycznego, pogłębionego oraz erudycyjnego uzasadnienia własnej interpretacji tekstu kultury;

- stosowania ze zrozumieniem pojęć dotyczących wartości i postaw;
- nazywania w oparciu o teksty kultury zagadnień egzystencjalnych, filozoficznych, etycznych, moralnych, społecznych;
- erudycyjnego posługiwania się językiem polskim, dostosowanym do sytuacji komunikacyjnej, w tym poprawnego stosowania związków frazeologicznych;
- wiedzy w zakresie leksykologii, semantyki i stylistyki; rozpoznawania stylów językowych i odmian języka oraz nazywania ich cech charakterystycznych w zakresie słownictwa i składni, w odniesieniu do lektur z podstawy programowej oraz lektur konkursowych;
- wskazywania środków stylistycznych oraz ich funkcji w tekście;
- rozpoznawania intencji wypowiedzi;
- posługiwania się ze zrozumieniem pojęciami z dziedziny teorii literatury i wiedzy o kulturze;
- dokonywania działań na cudzym tekście (np. streszczanie, parafrazowanie, sporządzanie notatki);
- tworzenia wypowiedzi spójnych, poprawnych pod względem językowo-stylistycznym, w formie dłuższej i krótszej (np. dedykacji, streszczenia, zaproszenia, notatki prasowej, hasła słownikowego i encyklopedycznego, opisu sytuacji, opisu dzieła sztuki, opisu przeżyć wewnętrznych bohatera, charakterystyki postaci, charakterystyki porównawczej, recenzji, rozprawki, eseju, opowiadania, listu, przemówienia, wywiadu);
- znajomości korzystania z zasobów bibliotecznych i innych źródeł naukowej informacji; powoływania się na opinie, komentarze, sądy uznanych autorytetów w dziedzinie literatury i kultury;
- **starannej redakcji i dbałości o estetykę tekstu napisanego ręcznie**; czytelnej korekty błędów językowych, ortograficznych, interpunkcyjnych.

III. TEMAT PRZEWODNI KONKURSU W ROKU SZKOLNYM 2025/2026:

Relacje międzyludzkie.

„Człowiek jest istotą społeczną. Pragnie akceptacji, uznania i poczucia przynależności. W chwilach powodzenia i szczęścia pragnie dzielić radość z innymi. W chwilach cierpienia i zgryzoty szuka otuchy i wsparcia. Jakkolwiek na niego spojrzeć, jest zaprogramowany na relację.”

(Michael S . Sorensen, *Słyszę cię: zaskakująco prosty sposób na niezwykle relacje*, Wydawnictwo Leviz, 2019)

I. ETAP (SZKOLNY)

„Bo twój świat wyznaczają ludzie, których się spotyka, zdarzenia, w których się uczestniczy i wspomnienia, które chce się mieć.”

(Janusz Leon Wiśniewski)

1. Paweł Beręsewicz, *System*, (w:) *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*, zbiór opowiadań pod red. Doroty Koman, Warszawa 2016.
2. Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród*, Wydawnictwo Greg, 2023, lub [dostęp: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/tajemniczy-ogrod.html>].
3. Konstanty Ildefons Gałczyński, *Na wspólną radość*, (w:) (tegoż) *Wybór poezji*, Wrocław 2003.
4. Adam Mickiewicz, *Dziady cz. II*, Wydawnictwo Greg, 2022, lub [dostęp: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dziady-dziady-poema-dziady-czesc-ii.html>].
5. Małgorzata Musierowicz, *Kłaczucha*, Akapit-Press, Łódź, 2020 (lub inne wydanie).
6. FILM: *W pustyni i w puszczy*, w reż. Władysława Ślesickiego, 1973, lub w reż. Gawina Hooda, 2001, [ekranizacja powieści *W pustyni i w puszczy* (1911) Henryka Sienkiewicza].
7. OBRAZ: Ludwik de Laveaux, *Dwie wiejskie dziewczyny*, 1889, Muzeum Narodowe w Poznaniu, [dostęp: <https://niezlasztuka.net/o-sztuce/mlodopolska-chlopomania-8-obrazow-w-ktorych-sie-zakochasz/>].

II. ETAP (REJONOWY)

"W sercu pustyni czy wśród tłumu, co za różnica?
Człowiek w swej istocie jest wszędzie samotny."

(Agatha Christie).

1. Justyna Bednarek, *Dom nr 5*, Wydawnictwo Literackie, 2022. [Uczeń powinien znać schemat narracyjny Josepha Campbella; materiał pomocniczy pod adresem, np.: <https://mocmedia.eu/podroz-bohatera-okiem-josepha-campbella/>, <https://moznainaczej.edu.pl/potega-monomitul/>.] (Aktualizacja z dnia 4.08.2025 r.)
2. Jan Kochanowski, *Tren VIII*, [dostęp: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/treny-tren-viii.html>].
3. Teresa Paryna, *Cienie bliskie i dalekie*, (Seria *Poezi Podkarpacia*), Rzeszów 2004, [wiersze: *Do Ryszarda, Obwoźny handel, Obrazek z puzzli, W domowych szufladach, Tęsknię*]. <https://www.ko.rzeszow.pl/wp/wp-content/uploads/2025/11/wiersze-teresy-paryny-na-etap-rejonowy-konkursu-z-jezyka-polskiego.pdf> (Dodano w dniu 21.11.2025 r.)
4. Juliusz Słowacki, *Smutno mi, Boże* (1836), (w) (tegoż) *Wiersze*, wybór, wstęp i opracowanie Jacek Brzozowski, Zbigniew Przychodniak, Wrocław 2013.
5. Janusz Szuber, *Alfabet kamieni*, (w:) (tegoż) *Tam, gdzie niedźwiedzie piwo warzą*, Olszanica 2004.
6. INSTALACJA: Magdalena Abakanowicz, *Nierozpoznani*, wystawa stała, Poznań, park Cytaeli, ekspozycja stała od 19 października 2002 roku, [dostęp: https://pl.wikipedia.org/wiki/Nierozpoznani#/media/Plik:Abakany_Cytadela_Poznan_2.jpg].
7. OBRAZ: Jarek Puczel, *Exit* (3), 2013 [dostęp: <http://puczel.pl/prace-works/set-ii/>]. Materiał

pomocniczy pod adresem: <https://madeinwm.pl/jarek-puczel-przez-ocean-relacji/>.

8. SPEKTAKL TEATRALNY: *Dziewczynka z zapalkami*, Teatr ATMOSFERA JUNIOR, spektakl na podstawie opowiadania Hansa Christiana Andersena, z dnia 30.01.2022, "Scena pod Pijarami", Rzeszów, [dostęp: <https://www.youtube.com/watch?v=H24vObAdh0k>]. Uczeń powinien także przeczytać opowiadanie H. Ch. Andersena *Dziewczynka z zapalkami* [dostęp: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dziewczynka-z-zapalkami.html>].

III. ETAP (WOJEWÓDZKI)

„Homo est animal sociale" (Arystoteles).

Starożytna sentencja opisuje człowieka jako istotę społeczną. W stwierdzeniu tym jest wiele racji, ale czy relacje międzyludzkie, choć niezbędne do rozwoju psychicznego, są proste i przyjemne, czy skomplikowane i trudne ? Refleksję nad tym problemem podejmują teksty kultury.

1. Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*, tłum. Kaja Gucio, Wydawnictwo Marginesy, 2022 (lub inne wydanie).
2. Ryszard Kapuściński, *Ten Inny*, Czytelnik, wyd. IV, 2022 (lub inne wydanie).
3. Stanisław Lem, *Altruizyna, czyli opowieść prawdziwa o tym, jak pustelnik Dobrycy Kosmos uszczęśliwić zapragnął i co z tego wynikło*, (w:) Stanisław Lem, *Cyberiada*, Wydawnictwo Literackie, 2016, (lub inne wydanie).
4. Dowolna powieść współczesna (wydana po roku 2000), wybrana przez uczestnika konkursu, podejmująca temat przewodni konkursu.
5. MURAL: BANKSY, *Miłośnicy urządzeń mobilnych*, 2014, [dostęp: <https://banksyexplained.com/mobile-lovers-2014-2/>].
6. PIOSENKA: Sanah, *Nic dwa razy*, 2022 (utwór do tekstu wiersza Wisławy Szymborskiej *Nic dwa razy*), [dostęp: https://www.youtube.com/watch?v=evz_PadDIOk].
7. FILM: *Uczta Babette*, film duński z 1987 w reżyserii Gabriela Axela, ekranizacja opowiadania Karen Blixen, [dostęp: <https://www.cda.pl/video/1552573020>].